

Η καταστροφή της μουσουλμανικής κυπριακής πολιτιστικής κληρονομιάς

Του Sam Hardy *

Αποτελεί συνηθισμένο φαινόμενο η καταστροφή, λεηλάτηση και η σύληση μνημείων και κτηρίων πολιτιστικής κληρονομιάς σε πολέμους και εθνικιστικές συγκρούσεις. Αποτελεί έκφραση του εθνικιστικού μίσους και της μισαλλοδοξίας.

Στην Κύπρο η καταστροφή των μνημείων αποτέλεσε μέρος της μονόπλευρης προπαγάνδας των Γκρίζων Λύκων και των τ/κ εθνικιστών αλλά και των ε/κ εθνικιστών και της Εκκλησίας. Δεν είναι τυχαίο ότι με πρόσχημα την 'διαμαρτυρία ενάντια στην καταστροφή των χριστιανικών μνημείων από τους Τούρκους' ευρωπαϊκές φασιστικές οργανώσεις σχεδιάζουν φέτος το καλοκαίρι κατασκήνωση στην Κύπρο.

Για όσους παλεύουν ενάντια στον εθνικισμό η μονόπλευρη υποκριτική καταγγελία για τους βανδαλισμούς της «άλλης» πλευράς χρειάζεται να ξεσκεπαστεί. Τα μνημεία και οι χώροι λατρείας και των δύο κοινοτήτων αποτελούν κομμάτι μιας κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς που πρέπει να διαφυλαχτεί και να αποτελέσει δίαυλο επικοινωνίας και συνεργασίας.

Στο παρακάτω κείμενο ο ελληνοκυπριακής καταγωγής Sam Hardy, υποψήφιος διδάκτορας στο Παν/μιο του Sussex, αναφέρεται στην καταστροφή και βεβήλωση μουσουλμανικών χώρων και μνημείων, κάτι που απουσιάζει από την επίσημη ελληνοκυπριακή προπαγάνδα.

Η Κύπρος έχει μια πλούσια, μικτή, χριστιανική και μουσουλμανική κληρονομιά. Μέσα της υπάρχει ενσωματωμένη η προηγούμενη κοινή κυπριακή ζωή. Τα μέλη της μιας θρησκευτικής κοινότητας σεβόντουσαν τους ιερούς χώρους της άλλης και παρευρίσκονταν στους θρησκευτικούς εορτασμούς και τους γάμους. Οι χώροι αυτοί αποτέλεσαν στόχο για τους εθνικιστές όταν ξεκίνησαν οι πρώτες διακοινοτικές ταραχές.

Μετά τον πόλεμο του 1974, Τούρκοι ή τ/κ εθνικιστές προκάλεσαν ζημιές ή ακόμα μερικές φορές, βεβήλωσαν εκκλησίες και μοναστήρια στη βόρεια Κύπρο. Κατά παρόμοιο τρόπο, Έλληνες ή ε/κ εθνικιστές κατέστρεψαν ή ισοπέδωσαν πολλά τζαμιά μεταξύ 1963 -1974.

Έχω επισκεφτεί διάφορους χώρους με μνημεία και κτήρια πολιτιστικής κληρονομιάς, που σύμφωνα με αναφορές είχαν υποστεί ζημιές ή καταστράφηκαν, τόσο στο βορρά όσο και στο νότο. Είδα τόσα συλημένα κοιμητήρια και στις δύο πλευρές που σταμάτησα τις επισκέψεις μου θεωρώντας ότι οποιοδήποτε νεκροταφείο βρισκότανε από την «λάθος πλευρά» της Νεκρής Ζώνης έχει βανδαλιστεί. Ωστόσο οι άνθρωποι που ζουν κοντά στις εκκλησίες και τα τζαμιά – Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι, ντόπιοι, πρόσφυγες και εγκλωβισμένοι, Πόντιοι και Τούρκοι - ήταν συχνά πολύ φιλικοί και εξυπηρετικοί μαζί μου, επιδεικνύοντας σεβασμό στο θρησκευτικό χώρο που επισκεπτόμουν.

Η έκταση των καταστροφών των μνημείων χριστιανικής πολιτιστικής κληρονομιάς στο Βορρά είναι πολύ καλά τεκμηριωμένη και έχει δημοσιοποιηθεί ευρέως από ακαδημαϊκούς και το επίσημο κυπριακό κράτος. Καμιά όμως συστηματική τεκμηρίωση δεν έγινε για την κατάσταση αναφορικά με τις καταστροφές στα μουσουλμανικά κτήρια πολιτιστικής κληρονομιάς στο Νότο, εκτός για σκοπούς προπαγάνδας και στις δύο πλευρές.

Τα τζαμιά στο Αργάκι, στον Αγ. Θεόδωρο Καρπασίας, στο Καλό Χωριό Λάρνακας, στη Χούλου, στη Μαλιά, στον Μαθιάτη, στα Μενόγεια, στην Ορούντα, Πάνω Λάπηθος, στο Παραμάλι και στη Ψημολόφου, έχουν υποστεί σημαντικές

καταστροφές. Συνηθισμένο φαινόμενο είναι και η αναγραφή εθνικιστικών συνθημάτων (γκραφίτι) στους τοίχους ενώ σε μερικά τζαμιά οι μιναρέδες καταστράφηκαν ή βιάφτηκαν με μπλε και άσπρο χρώμα. Σε ορισμένα χωριά οι τοπικές κοινότητες ανέλαβαν τη συντήρηση ή την αποκατάσταση των τζαμιών.

Μερικά τζαμιά όμως είναι αδύνατο να αποκατασταθούν. Τα τζαμιά στην Αλόα, στον Αγ. Σωζόμενο, στη Δένεια και Μελάναργα έχουν καταστραφεί ολοκληρωτικά. Στα χωριά Αρεδιού, Άγιοι Ηλιόφωτοι, Αγ. Επιφάνιος-Σολέας, Αγ. Ερμόλαος, Κόση, Κοράκου, Μόναργα, Πάνω Κουτραφάς και Φλάσου όλα τα τζαμιά ισοπεδώθηκαν ώστε να είναι αδύνατο, χωρίς την βοήθεια των ντόπιων, να επισκεφθώ εκείνους τους χώρους που κάποτε έστεκαν τζαμιά.

Τα ψέματα στην προπαγάνδα των εθνικιστών και στις δύο πλευρές είναι χαρακτηριστικά: Οι ελληνοκύπριοι εθνικιστές ισχυρίστηκαν ότι η εκκλησία του Αγ. Γεωργίου στα Λίμνια είχε καταστραφεί και ότι η εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στην Κυθρέα είχε λεηλατηθεί. Οι τουρκοκύπριοι εθνικιστές από την άλλη, υποστήριξαν ότι τα τζαμιά στην Περιστερώνα, στο Αρνάδι και στο Διόριος υπέστησαν καταστροφές. Παρόλα αυτά πολλά μνημεία και κτήρια έχουν καταστραφεί, όμως υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου οι κάτοικοι και στις δύο κοινότητες – συμπεριλαμβανομένων και εποίκων πρέπει να ομολογήσουμε – εμπόδισαν τους ομοεθνείς εθνικιστές να προβούν σε καταστροφές θρησκευτικών μνημείων της άλλης κοινότητας.

* Ο Sam Hardy ήταν παρατηρητής στο πρόσφατο Κυπρολογικό Συνέδριο. Αφιέρωσε χρόνο ερευνώντας τις περιπτώσεις κατεστραμμένων μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς και στις δύο πλευρές του νησιού και μελέτησε την προσέγγιση της δημόσιας παιδείας μέσα στις δύο κοινότητες.